

פיגור שכלי, אחריות פלילית ופשיעה

משה אדד

א. דרכי האיבחון

רבים הם, המאבחנים את הפיגור השכלי, באופן יחידות המידה המאסיביות את הכושר השכלי. האינטליגנציה כשלעצמה, היא יישות מורכבת ורב נוגית מאוד. היא מהווה, במידה רבה, צירוף של כש- רונות וסגולות, הנקשרים על הגדרתה.

בינה (Binet) ראה ככסיט לאינטליגנציה את כוח השיפוט. הרשויות העיקריות של האינטליגנציה, על פיו הן: השפיטה הטובה, כוח ההסתגלות, טוב הטעם, החוש הפרקטי, וכדומה. מה שמכדיל את האיש הנור- מאלי מהאיש הרבילי, או מהאימבצילי, הוא היכולת לכוח השיפוט הטוב.

לפיו ועל פיו, יכול אדם להיות רבילי או אימביצ- צילי, כאשר הוא חסר את כוח השיפוט, אך לעולם לא יהיה המצב כך, אם הוא יהיה מצויידי בכוח השיפוט הטוב.

לרדיו של בינה, לא ניתן להבין את האינטליגנציה עי ניתוחם של מרכיביה. מהותה של האינטליגנציה, מתבטאת כאמצעותם של ארבעה תפקודים שהם: ההבנה, ההמצאה, הכיוון והביקורת. יכולתה של האינ- טליגנציה נמדדת, בכושרה לפתור בעיות (1). הפסי- כולוג גודארד, אף הוא, מגדיר את האינטליגנציה, בצורה דומה. לאמור, היכולת לפתור בעיות, תוך כדי שימוש בנסיגנות העבר. בואת הוא רואה את המפתח למדידת הכושר השכלי.

סורנדייק מדבר על כשרים של אינטליגנציה ואילו טרמן, איחדם ל-אינטליגנציה כללית.

שניהם כאחד, רואים בכושר השכלי, את היכולת לחשוב באופן מוסשט ולפתור בעיות, תוך כדי שימוש בסמלים מוסשטים.

וקסלר הדניש, שאין האינטליגנציה, רק צירוסם של התסקידים ההכרתיים, אלא שיש להוסיף עליהם את כושר הרצון, את כושר ההתמדה, את הרחסים ועוד. תסיסתו של אדווארד קלאפרד, את האינטליגנציה, היא יותר פסיכופיזיולוגית ולכן, לדעתו, הכושר השכלי מתבטא, בהסתגלות התורשתית, אל המצבים החדשים, המשתנים חדשים לבקרים.

ב. הפיגור השכלי בהתאם לסולם ה-IQ

סולם ה-IQ מהווה את המבחן, רב השימוש, האומר את מנת המשכל. אינטליגנציה בינונית, על פי סולם זה, היא 100. מנת מטכל העולה על 100 מעידה על יכולת שכלית גבוהה יותר ואילו בעלי מנת משכל, שהיא למטה ממאה, מסווגים כבעלי אינטליגנציה נמוכה מכינונית.

דרגה שכלית שהיא משמונים ומטה, מכניסה את הפרט לתחום הפיגור השכלי.

גבול ה-IQ העליון, ל-מספרים בשכלם, שנוי במח- לוקת. יש המציעים 65 (וקסלר) ואילו אחרים 70 או אפילו 80-75.

בהתאם למנת המשכל, על פי סולם ה-IQ, יאובחנו ה-מספרים בשכלם, כדלקמן:

א. האידיוטים	IQ 0-25
ב. האימביצילים	IQ 26-50
ג. דמורונים	IQ 51-70
ד. הדבילים	IQ 40-80

המינוח לקבוצות הפיגור בארצות השונות, אינו זהה. פנרוו (Penrose) (2) סיכמן בטבלא כדלקמן:

גרמניה	אנגליה	ארה"ב	צרפת	רמה שיכלית	
				IQ	גיל מנטלי
Blodsinnig	Idiot	Idiot	Idiot	0.19	2-0 שנה
Schwach-Sinnig Imbecile	Imbecile	Imbecile	Imbecile	20.49	3-6 שנה
Debile	Feeble-Minded	Moron	Debile	50.69	7-10 שנה

כיום נוטים לראות את ההתפלגות של קבוצות הפיגור, עפ"י סולם ה-IQ בחלוקה רחבה יותר:

0-25 הפיגור העמוק;
26-39 הפיגור הקשה;
40-54 הפיגור הבינוני;
55-69 הפיגור הקל;
70-84 הפיגור בגבולי.

ג. ביקורת על שיטת האיבחון עפ"י סולם ה-IQ

איבחון הפיגור השכלי, ע"ס מבחני האינטליגנציה, אינו מושביע רצון. המבחן עצמו בנוי, ע"ס הקריטריונים לאינטליגנציה, בהתאם לתפיסתו של מרכיב המבחן. מסתמא הוא, שמדידת הרמה השכלית, ע"י המבחנים השונים, תיחן תוצאות שונות. לא פעם, מתגלות טעויות במדידה והן גורמות לשיזכו של הפרט לקטגוריה שאינה שלו.

האיבחון באמצעות סולם ה-IQ הוא מלאכותי, שכן אין הבדל בין IQ של 68-69 לבין זה של 71-72, ובכל זאת, האחד עלול, תיאורטית לפחות, להיות מוגדר כמפגר בשכלו ואילו השני יוגדר כ"לא מפגר".

סולם ה-IQ אינו מתחשב במידת הסתגלותו של הפרט לחברה, ובמקרה דנן, חשובה ההסתגלות הזו. בחברה בה הוא חי.

הנב' פבה בוטוניה (Favez Boutonier) מעירה בצדק (3), כי מבחני ה-IQ, כה "קודשו" במשך שלושים השנים האחרונות, שהם נראים יציבים ובלתי ניתנים לערעור, כובהו של אדם או כצבע עיניו. עובדה זו, גורמת לכך, שאנו מסווגים אדם כ"מפגר בשכלו", בעיקר משום שהמבחן הצביע עליו כבעד מנת משכל מסויימת.

סרסון וגולדווין (4) מצטרפים אף הם, לשוללים את סולם ה-IQ כמאבחן את הפיגור השכלי.

לדידם, המבחנים המקובלים אינם מדגימים, אלא רק מעט מבין תהליכי השכל והם מכילים יסוד חזק של הטיה (Bias) שמקורה בגורמי חברה ובגורמי תרבות, לכן השימוש בהם כמעשה ובמחקר אינו אלא מעשה עקר.

על מנת למנוע עיוותים בקביעה, אם אדם הוא "מפגר בשכלו", נוהגים בארה"ב, שלא להסתפק במבחני ה-IQ, כי אם גם מוסיפים עליהם מבחנים שונים אחרים, הבאים לבדוק פקטורים התנהגותיים וכד', ובזאת הם משלימים את התמונה (5).

האגודה האמריקאית לפיגור שכלי (A.A.M) (6) ב"דינה בבעיות באיבחון לפיגור השכלי, הניעה למסקנה כי יש לדון בו, בנישה התפתחותית. הפיגור ימדד על סמך כשלונותיו של הפרט, בתפקודיו ההתפתחותיים, בהשוואה עם ילדים נורמליים באותו הגיל.

הם הציעו להגדיר את הפיגור השכלי כמונח תיאורי של הסטאטוס בו נמצא הפרט, המתיחס לתיפקודיו האינטלקטואליים וכן להתנהגותו ההסתגלותית (7). על סמך הגדרה זו, יכול הפרט לשנות את הסטאטוס שלו, לאמור, להיות מוגדר בזמן מסויים כמפגר בשכלו ואילו בזמן אחר כלא מפגר.

הכל תלוי בכושרו של הפרט להתחרות בבני-גילו. שינויים בסטנדרטים החברתיים או שינויים ביעילות תיפקודיו האינטלקטואליים, קובעים לו את הסטאטוס שלו. הפיגור השכלי, הוא אם כן, מושג המתאר את מצבו בהווה של הפרט (Current Status), בכל הקשור להתנהגותו המסתגלת ולתיפקודיו האינטלקטואליים.

טרדגולד (Tredgold) אף הוא, לא הסתפק בקביעת הפיגור השכלי ע"ס מדידות המתקבלות ממבחני ה-IQ. הוא ביקש להרחיב את ממדי הבדיקה ולקבוע זאת, גם על סמך יכולתו של הפרט להתמצא ולהסתגל לסביבתו הנורמלית וכן על פי יכולתו להתקיים בה באופן עצמאי (8). ישתמע מכאן, כי על פי טרדגולד, שני נבדקים, בעלי מנת משכל שווה, יוכלו להימנות, על שתי קטגוריות השונות זו מזו.

האהד יוכל להשתייך ל"מפגרים בשכלם" היות ואינו מסוגל להתקיים ב"אופן עצמאי", ואילו השני ישתייך על "הנורמליים" היות והוא כן מתקיים ב"אופן עצמאי", ללא פיקוח וביקורת מדריכה וכן ללא תמיכה בעיין מגורמים חיצוניים.

קנר (Kanner) (9, 10) הכדיל בין שני סוגים של "פיגור שכלי". לדידו ישנם מפגרים, שפיגורם מתבטא בכל אישיותם וללא הקשר עם החברה התרבותית בה הם חיים. חוסר הסתגלותם של מפגרים אלה הוא מוחלט. כנגדם, הסוג השני של המפגרים, הוא של אלה המסוגלים לקיים חיים תקינים בחברה שמורכבותה נמוכה יותר משלנו ושאינה שמה את הדגש על הרמה האינטלקטואלית. לכן, לדידו, חייבות להיות דרכי איבחון נפרדות בהתאם לסוג הפיגור.

בצורה כללית ניתן לאבחן קבוצות של מפגרים בשכלם כדלקמן:

- א. פיגור שכלי עקב גורמים סוציאליים וחברתיים;
- ב. פיגור שכלי הנובע מגורמים ססיכולוגיים;
- ג. פיגור שכלי הנובע מגורמים ביולוגיים. וכו'.

1. ליקוי שכלי ראשוני שהוא תורשתי, הנגרם מגן רצסיבי;

2. ליקוי שכלי משני, החל אחרי ההפריה עקב מחלה, פציעה, הפרעות הורמונליות וכד' (11).

כל דרגות הפיגור השכלי, המאופיינות עפ"י הסטנדרטים הכמותיים (האידיויטים, האימביציילים והמורונים) מצויות כ"מפגרים בשכלם", מהגורמים השונים שזכרו לעיל.

הקביעה של "מיהו המפגרי", בהתאם לסטנדרט- טים הכמותיים ובהמשך, קיבוצם בנוסדות הטיפול, על פי אמות מידה אלו, אינו יכול להיות משום כך הדרך הטובה.

אף כי מנת השכל אינה כשלעצמה יחידת המידה המספקת לצרכינו, וכשום אופן, אין לקחתה כנסיס יחיד להכרעות, ככל זאת, היא הצורה הכהירה ביותר, לחיבור מצב נתון, בניגוד לשאר מונחים והגדרות שהמעורפל והסתום בהם רב וניתן להבנה בפנים שונות (12).

האכזחה ל"פיגור השכלי" צריכה להיות רב מימדים, אך כ"מפתח" כלל ארצי, כי הלא הוער אינו כבול לאיזורו המסויים, לשכונתו ולביתו בלבד.

מבחני האינטליגנציה, בשילובם של מבחנים פסיכומטריים קבועים אחרים, יאפשרו לתאר, בצורה ברורה ובשפה כלל ארצית את מצבו של המפגרי בשכלו.

7. הדבילים

הדבילים, כהשוואה לשאר קבוצות הפיגור, הינם בעלי סיכויים גדולים יותר להתנגש עם החוק. הדביליות היא הצורה הקלה של ריפיון השכל. הדבילי מסוגל להגיע לדרגה שכלית של ילד בן 10 ואפילו למעלה מזה (13). מנת שכלם מחוחמת לבעלי IQ של 40-80. עיקר החסרון הנפשי של הדבילים, מתבטא בכושר השיפוט שלו, ובכונותו לקבל את מרותם של אחרים, וכן בחוסר רגש של אחריות כלפי עצמו או כלפי זולתו.

הדביל מדבר, קורא וכותב. הוא יודע מהי ההתנהגות האסורה, אך הוא אינו מסוגל להסיק מסקנות בדרך האנלוגיה של פעולות אסורות. כך, הוא יודע שאסור לגנוב, אך אין ביכולתו להסיק ולהבין שאסור גם להונות, לרמות את הזולת או לגנוב את דעתו.

הדבילי האמיתי מוגבל, בבת אחת, בתווים האינטלקטואליים, האפקטיביים והסוציאליים (14). הדבילי הואר ע"י דה-גרף, כנטול ידיעה של הערך ושל הפונקציונאליות של אישיות הזולת. לדעתו, הוא אינו מחשב בזולתו ואינו מביא בחשבון את קיומו של האחר. כן סבור הוא, כי הדבילי אינו מסוגל לתאר לעצמו את תגובת זולתו. הדבילי יכול לשקר ואף משקר. בחושבו שהשני, השומע אותו, אינו מבין ואינו תופס את השקר.

אין שקריו הבולטים לעין כל מדאיגים אותו, כי אינו מביא בחשבון את האינטליגנציה של הזולת. כאשר הוא מוכא למשפט, יש והוא מכחיש את הודאי, בלא ויד עפעף. אין הוא יכול לתאר לעצמו שהשופט, או כל מי שעומד לפניו, יכול לתפוס שהוא אינו דובר אמת.

הדבילי חי ופועל כאינדבידואום שלם. הוא אינו חש בגריעותו השכלית, להפך, יכולתו השכלית מספקת את אישיותו, הוא בטוח בעצמו ומרוצה מעצמו. בטחונ זה נובע ממגבלת האינטלקטואלית. הוא שופט את הור"ת ואת האנושות כולה בהתאם לעצמו, כפי שעושה זאת ה"איש הנורמלי" (15).

הדבילי חסר את הרגשת הערך העצמי וכן חסר הוא רגש הנחיתות.

אין לדבילי כושר נבוי, אין הוא רואה את העתיד. הדבילי מדבר על העתיד אי על העבר, בערבוביה, אין הוא מבחין בהבדל. יכולתו לצפות את העתיד, היא כנכולות ימים אחדים. (15)

מינקובסקי מציין, כי ה"אני" המודע של הדבילי, הוא כנכולות העשרים יום, עם שינוי אפרוקסימטיבי של 10 ימים, פחות או יותר. האמור לעיל, אינו מקובל על הכל ויש החולקים על קביעה זו או אחרת.

כללית ייאמר, כי אצל ה"מפגרי בשכלו" ה"אני" וה"לא אני" מופרדים או שנובלותיהם מטושטשים. אין למפגרי בשכלו, מרכז שיתאם את תודעתו, משום כך אין תנובותיו בררניות ואינן מכוונות ע"י עקרון פנימי.

אין הוא מסוגל לספוג כהלכה את ערכי החברה ולכן אינו יכול להסתגל אליה. בינו ובין הקבוצה, אין אינטרקציה מלאה. בקבלו את דפוסי החברה, אין הוא עושה זאת אלא בדרך החיקוי והכניעה. הוא מזלזל בחוקי החברה ומתעלם בועף ממשפט המבוגרים נגד התנהגותו הפראית, אולם לא משום שגאה עמוקה כלפי ה"לא-אני" ודחייתו המכוונת (המודעת) אלא בשל אי יכולתו הכללית להבחין בין מרכיבי המצב ולהביןם. אין המפגרי מסוגל לרדה לעמקם של קשרי הסיבה וההגיון השוררים בין התנהגותו ובין קנה המידה לתגובות החברה" (16). ה"מפגרי בשכלו", אינו מבין את הסובב אותו. כושרו השכלי הנמוך, מונע ממנו להעריך נכונה את דרישות החברה, מערכת חוקיה, את מהות המותר והאסור, וכן נמנע ממנו להבין מהו טוב ומהו רע וכו'.

ה"מפגרי בשכלו" חסר "אני" בעל יכולת ברירה, שיכוון אותו וידריכו לבחור את הדרך הנכונה, לכן, הוא נסחף "אחרי הזרם", אחרי זה, המוכן להובילו ולכוונו.

חלק מהמפגרים, נהנים מעצם החיקוי, מעצם ההליכה אחרי המנהיג המסויים, שהוא גיבורם. אם במעשה פטע, עסקינן, הרי אין הוא נהנה מהפשע עצמו או מטורבת ההנאה שתצמח מהשלל. סיפוקו בא לו מהחיקוי עצמו. הוא מחקה את המנהיג, ובעצב עשייה זו, הוא חש בחשיבות עצמו. הפיגור השכלי, מונע ממנו להעריך נכונה את מעשהו. הבנת מהות המעשה היא ממנו והלאה. עצם עשיית המעשה, אינה באה מרצונו החורפשי לעשות את המעשה עצמו, אלא נובעת מאותו

של דחף ולא שאלה של תחולת סעיף 14 לפקודת החוק הפלילי 1936.

"מחלת הנפש" המוכרת כמהלה על פי החוק, היא הפסיכוזא, בדרגותיה המפותחות. משהוכח, כי הנאשם פגע תחת השפעתה של הפסיכוזא, בשלביה ההמוריים, הרי יזכה בפטור גמור (23).

אם לפנינו מצב של פסיכוזא, עם יכולת של שליטה עצמית, לגבי אוחו מעשה, נראה גם לשופט בזק, כי חייב הנאשם לתת את הדין. אף אם מצבו הנפשי הוא של פסיכוזא ממש, נאידיך, לדידו, נה שחשוב מבחינת המשפט הפלילי אינו כינוי החולי הנפשי או הפיגור השכלי, אלא שיהיה מדובר במצב נפשי הנכבד את החולה לבצע את העבירה בלא שתהיה לו האפשרות להבנת המעשה ובלא שיוכל לשלוט על עצמו. לכן אומר בזק, פטור יהיה הנאשם נאחריות פלילית, אף אם יסכימו כל המומחים הרפואיים, כי לפנינו מצב של דפטיהיות, אי נורוויס, שאינו כלולים במונח "מחלת נפש" בטרמינולוגיה הרפואית (24).

בכל זאת מצינו (25) את קביעתו של בית המשפט העליון, השולל כל פירוש רחב של מונח "מחלת הנפש" (26). וכי אין בתי המשפט נוטלים שררה לעצמם למלא את אשר החסיר המהוקק, בדרך של הפרשנות המשפטית (27)? לכן, הפרעה נפשית, פיגורים שכליים והוסר בעצורים מוסריים, אינם בגדר מחלת נפש כמישפטי מעותה המשפטית.

במשפטו של משה יוסף, העיר הרופא, כי הפרעתו הנפשית של הנאשם מהבטאת בפיגור שכלי חזק, והוא מהאר את המצב כדלקמן:

"... הנאשם אחרי שהוא ביצע את כל הדברים האלה (28), מסוגל לספר במשטרה בצורה כרונוולוגית וסיבתית... בשעת מעשה הוא לא נותן לעצמו דין וחשבון ממה שהוא עושה, אבל אם יסבירו לו אחר כך שעבר עבירה, הוא יבין זאת ויתחיל למצוא אמתלות מדוע עשה את המעשה... הוא מסוגל לענות על שאלות בענינים מוחשיים, גם אם אינו משיג להבין דברים מופשטים ומכל שכן מושגים מוסריים" (30).

אף כי ביה"מ הכיר, שעומד לפניו מקרה של פיגור שכלי חמור וכי כל מעשי הפשע שנעשו, בוצעו בלא שידע הנאשם בשעת מעשה שהוא עובר על עבירה (31), בכל זאת, אין ביה"מ העליון מוצא כל דרך לפוטרו ולשחררו מאחריות פלילית, היות והמהוקק הישראלי הבחין בין "מחלת נפש" מחד לבין "ליקוי שכלי" מאידך (32).

כותב השופט כהן, דעתו של המלומד גלנוול וילימס, שפיגורים שכליים (Mental Deficiency) הם בכלל מחלת נפש, מוצאת לה סימוכין בפסק דין אחד של בית המשפט לערעורים לאפריקה המזרחית המאוחדת על ידיו (33), אלא מסתבר שאותו בית משפט פסק את אשר פסק, מפני שנראה לו שעונש החובה

כוח, הדוחפו לחקות את זולתו, להישמע למנהיג וכד', בעשותו את המעשה, אין כוונתו אל המעשה המסויים, אלא עושה הוא מעשה בעלמא, כדי להשיג את הרגשת החשיבות החסרה לו.

ה. האטבקט המשפטי, (מתוך תקדימי ביה"מ)

החוק הפלילי פוטר נאחריות פלילית, מעשה או אי מעשה, שבשעת עשייתו או אי-עשייתו, היה האדם בלתי מוכשר להבין את אשר עשה או לדעת שאסור היה לו לעשות את המעשה או להימנע מעשייתו וזאת מחמת מחלה שפגעה בצלילות דעתו (17). משהוכר אדם כ"חולה נפש", בהתאם לחוק, הרי שאין להחיל עליו כל עונש והוא פטור בהחלט. אין החוק מכיר ב"קבוצת הביניים", לאמור, באותם אנשים החולים בנפשם או הלוקים בשכלם, אך הוסטאטוס שלהם, אינו בגדר "מחלת נפש" המוכרת על פי החוק.

המושג "חולה נפש" מוזכר בתחיקה הישראלית, בחוקים שונים וביניהם: החוק לטיפול בחולי נפש (18), חוק ההתישנות (19), חוק הסעד (20) וכן בחוק החדש, אך בשום מקום לא הוגדר מושג זה.

משמעות המושג "חולה נפש" אינו ברור, והסתום בו רב על הגלוי (21). הדיעות חלוקות לגבי והנסיגות להגדרה מוסכמת נידונו מראש לכישלון. יש להבחין בין המונח "מחלת נפש" (או פיגור שכלי) כפי שהוא נתפס ע"י הרופאים לבין זה שהחוק מדבר עליו.

הרופאים הם אלו, שיקבעו אם העברין העומד לדין, הינו "חולה נפש" (או מפגר בשכלו) וזאת על פי אמות המידה הרפואיות ואילו השופט, ואין מבלעדיו אחר, שיקבע אם "מחלת נפש" זו, (או הפיגור השכלי הזה), המתואר ע"י הרופא, תואם את המונח, מבחינתו המשפטית.

בערעור הפלילי, עליוה פאנו נגר היועץ המשפטי (22), כותב השופט כהן, כי מחלת נפש לענין זה, אינו מצב בריאותי בלתי נורמלי שסתם אדם מן הישוב אינו מצוי בו.

הסטיה מן ה"נורמה" חייבת להיות סטיה ברורה וחד משמעית, אפילו מאותה הנורמה שסתם פושעים הפור עלים על פי דחפים בלתי נורמליים, לוקים בה, והכלל הוא, שיש לקבוע תחילה את קיום המחלה ואת השפעתה על פעולות כוח הרציונה, והוא מוסיף ומדגיש, כי השאלה היא אם המחלה קיימת או לאו, היא אמנם שאלה רפואית אבל בית המשפט הוא אשר מכריע בה, לפי חומר הראיות שבא לפניו.

בהמשך הוא קובע, שאם נראה לבית המשפט, לאור מכלול הראיות, שעל אף ההפרעות הנפשיות, או הפיגורים השכליים, או חוסר המעצורים המוסריים, אשר הנאשם סובל מהם, אין מצבו מגיע לכדי מחלת נפש כמשמעותה המשפטית, כי אז לא תתעורר לא שאלה

גל לעמוד לדין, יעמוד בית המשפט בפני בעייה חמורה, אם ימצא הנאשם חייב בדין, כי אין סולם העונשים כחוק הפלילי מתאים למפגרים (40).

בית המשפט יודע, כי אין בתי הסוהר יכולים להיות המקום המתאים לעבריינין שהוא מפגר בשכלו. מאידך לא עזי. ברשותו של בית המשפט בארץ, שום מוסד סגור מתאים שיהווה אלטרנטיבה לבית הסוהר ולכן חלק מהמפגרים נשלחים למאסר ומצבם, בשל כך, הולך ומחמיר.

יש והמפגר בשכלו, מופנה ע"י בית המשפט תחת פיקוחו של קצין המבחן. המפגר, כעבריינין, דורש דרכי טיפול מיוחדות השונות מאלו, שלהם רגיל קצין המבחן. קציני המבחן אינם ששים לטפל במפגרים בשכלם, הן משום הקשיים האובייקטיביים, קשיי קומוניקציה וכד' והיות וחקופת המבחן קצרה מכדי שיוכלו לקדם את מצבו של המפגר והן משום היעדר הכשרה מתאימה. לכן כל עוד לא ימונו קציני מבחן מיוחדים, עייה סיפק בידם להכשיר עצמם למשימה, שיטפלו אך ורק במפגרים בשכלם, לא ימצא ביהמ"ש בדרך זו, כל פתרון חיובי.

ו. מימדי הפשיעה בין המפגרים בשכלם שכיחות התופעה ודיון על הממצאים:

הפיגור העמוק

בעלי הפיגור העמוק, מדורגים כבעלי IQ הנמוך מ-25. אין ביכולתם לבצע אפילו תפקידים פשוטים ביותר. אינם מדברים, ואם הדיבור מופיע, הרי שזה בצורה המנוגת ביותר. אין הם מסוגלים לקשור קשר משמעותי עם זולתם. הם אינם יכולים, להביע מחשבה ואף לא להבין את מחשבת הזולת. ברור, אם כן, שאין מוצאים ביניהם עוברי חוק. רמתם השכלית כה נמוכה (IQ 0-25) שהפשיעה היניהם היא בלתי אפ-שרית.

בעלי הפיגור הקשה והבינוני

בעלי הפיגור הקשה, מדורגים כבעלי IQ של 26-50. הם מסוגלים להגן על עצמם מפני סכנת וכן יכולים הם ללמוד תפקידים רשומים. תפקיד הדורש מהם מחשבה, יוזמה, הפשטה, כושר זכרון הוא למעלה מכך-חם. הם יגרמו להם לבלבול שלא יוכלו להתגבר עליו. (12)

הם יכולים לקרוא, אך אינם מבינים את אשר הם קוראים. הם יודעים שאסור לרצוח, אסור לגנוב או לגנוף אך מאידך, ישנם איסורים שאין הם מסוגלים לתופסם ולהבינם. כך אינם תופסים את האיסורים של "גילוי עריות" או שאסור לקיים יחסי מין הומוסקסואליים וכד'. (12)

התווים המשותפים לכל האימביצילים הם (41) סר-צפציה מהירה אך שטחית מאוד, ללא העמקה. חשומת

הקבע בחוק לרצח. הוא עונש חמור יתר על המידה לרוב המפגר בשכלו (34). לעומתו כבר פסק בית המשפט הזה, כי הפרעות נפשיות, פיגורים שכליים יחיד מצטורים מוסריים אינם בגדר מחלת נפש כמש-מעותה המשפטית" (35).

כאמור, אין המחוקק הישראלי, פוטר את המפגר מחובתו, מאחריות פלילית. אלא הוא רואהו כאחראי לחובתו, וכל זאת מפני שאין המעשה הלא רצוני, לכ-אורה והנעשה ללא כוונה ספציפית, יעשה תחת הש-פעתה של "מחלת הנפש".

אי השפיות, הנובעת מ"מחלת הנפש" שנררה פסי-כזאב אין דינה בעיני המחוקק הישראלי, זהה לאי-השפיות, הנגרמת על ידי "מחלת הנפש" אלא עקב הפיגור השכלי.

אין הדבר כך בחוק האנגלי, שם, הוא הורחב והמו-צא "מחלת נפש" כולל את המפגר בשכלו (36). לפי חזו של החוק הבריטי, אין זה בכלל רצוי עבור סוג אנשים אלו, לברר את השאלה המשפטית, כי לדידם מפגר בשכלו קשה, אינו מסוגל להבין את האשמה ואת הפגם המוסרי שבמעשיו. חוק זה דואג שאותו (Mental Health Review Tribunal) החולש על ביצוע החוק, יקבל את האפטרופסות על אותו סוג הזקוק לטיפול, לא רק של עונש, אלא גם של טיפול במוסד וכל הכרוך בו: תהליכים נפשטיים חברתיים, טיפו-ליים ועוד (37).

לדברי העומט בוק, הרי אף בהתאם לכללי מקנוטן, מיל המונח "מחלת נפש", גם את הדכקט השכלי מלי-דה, ולא הדפקט הפיזיולוגי בלבד, אלא אף את הד-פקט הפסיכי הטהור (38).

חז"ל, הבחינו בין השוטה שנטרפה דעתו, עקב רוח רעה שנכנסה בו לבין הפתי, שהוא הלקוי בשכלו. פת-אים הם אלו שאין ניכרין דברים שסותרין זה את זה ולא יבינו הדבר כדרך שמבינים שאר עם הארץ. (38).

מדברי הרמב"ם הנ"ל נראה, כי הנושג שוטה, אף כי הוא מיוחד לחולי הרוח, בכל זאת הוא כולל בתוכו גם את הפתאים, לאמור את הלוקים בשכלם ולכן אמר שם "... הפתאים ביותר... וגו', וכן המבוהלים והנח-פים בדעתם והמשתנעים ביותר, הרי אלו בכלל השו-טים".

חז"ל הבחינו במספר דרגות של פיגור, החל בה-טיפש, שפיגורו קל ומתבטא במוגבלות של כשרו-נותו. אחריו הפתי- שהוא מפגר בדרגה גבוהה יותר וכלה ב-פתי ביותר- שפיגורו השכלי חמור מאוד.

מסיובא "מפגר בשכלו" לדין בפני ביהמ"ש בארץ, ימצא בהסתכלות, כי המפגר לא מסוגל לעמוד לדין, הרי שהדיון יידחה ובדרך כלל, אפשר לראות בשלב זה, את סיומו של התהליך המשפטי. אם בכל זאת, ייקבע בהסתכלות, כי הנאשם מסו-

ליבם אינה יציבה. זכרונם חלש. דמיונם עקר. אך לפי עמים ער, חסרי כושר הפשטה הגיונם חלש. יכולתם לביקורתיות היא אפסית. מצב רוחם בדרך כלל מייגע תנו.

הם חיים חיים אינסטינקטיביים שופעים, אפקטיביים הם לביילית אך לפעמים פרברסית. לעתים קרובות הם נמקפים במשברים רגשיים.

הם נוטים לתאוותנות אחרי מזון, ליהירות, לדברי הבל, לשקר, לפתיות. בדרך כלל הם לא ממושמים ואינם מסתגלים לחובות המוטלות עליהם. (12)

אצל אלו שרמתם השכלית גבוהה יותר (IQ: 40-54) קיימת היכולת לפשוע. בציבור הפושעים מוצאים מפורים בשכלם "המשתייכים" לקבוצה זו, של פיגור בינוני.

טנזי (Tanzi) מאשר בעבודותיו, כי האימביצילים נחונים להשפעת זולתם והם חסרים את אמצעי ההגנה, שימנעו מהם את ההשפעה הרעה של זולתם ולכן חלק נכבד מהם מנוצלים ע"י עבריינים.

הם מסגלים לעצמם עמדות מוטעות ובלתי מציאותיות ואף זה מובילם לידי התנהגות שהיא בניגוד לכל העיון ולכל מוסר.

הדינאמיות הקרימינאלית שלהם משתנה בהתאם לדרגת האימביציליות. אצל האימביצילים הילדוריים, שכחות הפעילויות המזיקות הנובעות מחוסר זהירות, מפוזרות וכד' או עקב תאוותנות וזולנות. אין ספק כי "אימביצילים" אלה בעוברים על עבירה, אינם מסוכנים לחברה. מעשיהם מוגבלים לנכות פעוטות ערך או להתנהגות שהיא בניגוד למוסר הטוב. המסוכנים מבין האימביצילים (= בעלי הפיגור הקשה) הם אלו הגריים יותר. את אלו מאפיינת חוסר המשמעת, המרדנות, האגרסיביות, הנטיה לשוטטות, להזיק לזולת, להרביץ, לפצוע, לחמוס ולגזול מהאחר (42).

פיגור קל ופיגור גבולי

שכחות הפשיעה ביניהם היא גדולה יותר. בתחום הרמה השכלית של הדבילי (IQ: 40-80) מתבצעת הפשיעה במימדים ניכרים.

ז. פיגור ופשיעה

היש קשר בין פשיעה לבין הפיגור השכלי? האם הפיגור השכלי הוא תנאי בל-יעבור לפשיעה? האם הוא מוביל לעשיית הפשע?

רבות הן השאלות בנידון זה והתשובות עליהן חלוקות ומתאמות לגישתם המיוחדת של החוקרים. גודרד, שכתב בשנות ה-20 ואלו הסוברים כמומו, ויזאים את העבריינות כקשורה, כמעט תמיד ב-Mental Deficiency (43).

תיאוריית העבריינות שלהם מכוססת על ההנחות הבאות:

(1) כמעט כל העבריינים, הם דבילים מבחינה מנטאלית.

(2) הדבילים אינם מסוגלים להבין את החוק. יכולתם השכלית המוגבלת, מונעת מהם זאת ולכן הם נעדרים אינהיביטור שיעכבם מלעבור על החוק ומשום כך הם פושעים.

(3) הדביליות הינה תורשתית (מכאן שהפשע עובר לידים בתורשה).

(4) הדרך הנכונה להילחם בתופעה, היא על ידי עיקורם של הדבילים.

לדידו של גודרד, הגורם העיקרי לעבריינות נובע מהחולשה הטונוגה ברמה האינטלקטואלית של הפושעים. לדעתו, הדביליות המנטאלית, הינה ההסבר הטוב טאלי של העבריינות.

חוקרים אחרים, ניסו למצוא מענה לשאלות הנ"ל, על הקשר שבין פשיעה ופיגור שכלי, בתחום הסטטיסטי.

קוהלר, מביא כמאמרו (44), את הטבלה הבאה:

אחוז הדבילים בין העבריינים בגיל ההתבגרות

7.6%	(אנגליה)	ציריל בורט
16 %	(ארה"ב)	היילי
10 %	(אנגליה)	גורנינג
13.9%	(איטליה)	פינזי
22 %		פשיקו סילביה
25.5%	(בלגיה)	ורמילין
26.2%	(ברזיל)	ברמן
26.7%	(צרפת)	לפיני
28 %	(צרפת)	הויירי
28 %	(שווייץ)	וינש
31 %	(רומניה)	גואנגה
33 %	(בלגיה)	רסין
35 %	(איטליה)	קורברי
37 %	(ארה"ב)	בריסס
37.8%	(צרפת)	ברוטון
49 %	(ברזיל)	דרנוה
75 %	(ארה"ב)	גודרד
83 %	(ארה"ב)	בריאוגמן

אם נשווה את אחוז הדבילים בין העבריינים בגיל ההתבגרות, שנמצאו ע"י חוקרים שונים בארה"ב, תיראה התמונה כדלקמן:

מכלל אוכלוסית העבריינים	16%	היילי
"	37%	בריסס
"	75%	גודרד
"	83%	בריאוגמן

השונות אומרת דרשני. כיצד תיתכן נעות כה גדולה על רצף האחוזים? ואם כך, היש בכלל משמעות למספרים אלה?

ניסן (Nyssen) במאמרו על "הפשעה של המפגור בשכלו וההגיינה - המנטאלית", מצייין, כי החוקרים השונים, לא ניתחו, כפי הנראה, מדגמים של אוכלוסיות זהות.

יתירה מ זאת, הקונצפציה של הרבילות - המנטאלית, בהכרח היתה שונה אצל המחברים השונים. יש ניהם הרואים את הרבילות, כנובלת בתחום של

90-70 ואילו אחרים מרחיבים את התחום כלפי מטה ו/או כלפי מעלה (45).

הוייר (Heuyer) מצא ב-1937, כי אחוז הרבילים באוכלוסיית העבריינים, גבוה יותר מזה המצוי באוכלוסיית הנורמלית.

הוא טיכם את מימצאיו כטבלה הבאה (המספרים מובעים באחוזים):

גיל	גיל	גיל	גיל	גיל שכלי	דרגה מנטאלית לפי סולם טרמן
מ-13	13	11-15	10-11	נמוך מ-10 שנים (רבילים)	עבריינים
שנה	שנה	שנה	שנה		לא עבריינים
5.6	23.6	32.4	15.9	20.1	
2.4	44.3	29.1	7.3	19.2	

כבלגיה, מציין דה-גרף (De-Gireeff), כי הרמה האינטלקטואלית של העבריין המבוגר שם, הינה נמוכה כמעט מזו המצוייה באוכלוסייה הרגילה. דעה זו של דה-גרף, משתלבת עם דעתם של טרמן גוריינג וגוד-רד, הטוענים כי הרמה השכלית של העבריינים, נמוכה מזו של האוכלוסייה הרגילה, אלא שדה-גרף אינו קי-צוני כמותם.

מורכינסון (Murchinzon) וטולכין (Tulchin), אינם רואים כל הבדל בין הרמה השכלית של העבריינים לבין זו של האוכלוסייה הרגילה. לפי גודרד (43), עבריינות ופיגור שכלי, הם הא בהא תליא, מה שאין כן לדעת מורכינסון וטולכין.

קלרה שסל (Clara Chassell) טוענת, כי קיים קשר רופף של 0.10-0.39 בין הפיגור השכלי לבין העבריינות.

זלני (Zeleny), אחרי שהשווה והביא לנורמלי-זציה בין שיטות הבדיקה השונות לפיגור השכלי, הוא מוצא יחס של 1.2 מפגרים כשכלם באוכלוסיית העבריינים, כנגד 1 מפגור בשכלו, באוכלוסייה הכללית. אם חוקרים את היחס בין פושעים ללא פושעים באוכלוסיית המפגרים כשכלם כשהם נחלקים כקו-לקטיב, אין מוצאים פרופורציה של פושעים העולה על זו הקיימת באוכלוסייה הכללית.

שלדון ואלניור גליק בדקו אוכלוסיות של ילדים עבריינים וביניהם מצאו 13% מפגרים כשכלם ו-17% כרמה שכלית גבולית.

בסקר שנערך ע"י משרד הסעד בישראל (51) במחוז המרכז, נמצא, כי בין הילדים שהוסגו לשרוה מבחן היו 7.6% מפגרים כשכלם. ברמה שכלית שג רבילים ואילו 20% היו ילדים כרמה שכלית גבולית שכיחות הפיגור השכלי בין העבריינים הצעירים היתה גבוהה סי 3 מאשר אצל הלא עבריינים.

ברונר, היליי, שולמן, מצאו כי במשפחות שח-לק מהאחים הם עבריינים, ואילו האחרים אינם עבריינים, הרי הרמה השכלית של האחרים - גבוהה יותר (46).

ג'ולי July מצטט את מימצאו של המפקח על השירותים האדמיניסטרטיביים (1880), הד"ר פרוס (Ferus), מפקח זה חקר 2005 אסירים, שהתחלקו בהתאם לנזנת משכלם כך:

- 1249 אסירים - היו בעלי נזנת משכל בינונית;
- 684 אסירים - היו בעלי נזנת משכל מוגבלת;
- 35 אסירים - היו בעלי נזנת משכל למטה ממוגבלת;

כלומר, 35.86% היו מפגרים ומהם - 34.11% רבילים.

קולי (Coly) שערך אף הוא סטטיסטיקה מספרית (48), במרכז של פרנסס (Fresnes) מצא התחלקות כדלהן:

- 609 אסירים חסרי שווי משקל נפשי;
- 329 רבילים;
- 184 רבילים ובר כבד גם אלכהוליסטים;
- 245 ללא ממצא מיוחד;
- אחוז הרבילים לפי קולי הוא 25.61.

ליאון (Lion), מצא בשנת 1946 כי באוכלוסיית העבריינים בכתי-הסוהר של גואנה, היו 38.7% רבילים (49).

ברנניה, נמצא ב-1939 ע"י שמיד ושגל (Schmid / Schnell), כחקר אוכלוסיית אסירים בת 500 איש, שזנת המשכל התחלקו כדלקמן:

1. משכל טוב - 18.6%
2. משכל מספיק - 60.7%
3. משכל לא מספיק - 20.7%

מסתבר שילדים מופרעים נחשבו, לעיתים קרובות, למפגרים, ולכן האיבחון של הפיגור השכלי, בין העבריינים הצעירים, לא היה מדויק.

ח. בעיות הרצידיביות

יש להבחין בין הרצידיביות של העבריינים הצעירים והם מפגרים בשכלם לבין זו של המפגרים, בהיותם מבוגרים.

א. בין העבריינים הצעירים

ברונר (52) מצא ב-1933, כי הרצידיביות ביניהם היא של 21%. שותפיו של ברונר, חזרו ואישרו את מימצאיו האופטימיים.

בבלגיה (1938) מצא ורווק (Vervaeck) כי אחוז הרצידיביות בין המפגרים גבוה יותר ומגיע לכדי 30%. פריי (Frey), ע"ס מחקריו בשוויצריה, אינו מוצא בנורם הדביליות כל השפעה על הרצידיביות, אלא אם כן היא תוספת למצב פסיכוט (53; 54).

ב. בין עבריינים מבוגרים

לגבי מידת הרצידיביות של המפגרים, בין עבריינים אלו, נמצאו מימצאים סותרים.

יש המציינים את הסיכוי הגדול שיש לעבריין המבוגר לחזור ולפשוט (וררוק - בלגיה), לבין אחרים המוצאים כדיוק את ההיפך (ליאון).

סטרלנד (55) כותב, כי הרצידיביות בין הדבילים כמעט ועלמת אחרי גיל השלושים.

שיעור המפגרים בשכלם בין הפושעים, יתכן והוא גדול יותר מזה המצוי באוכלוסיה הרגילה. אך נראה, כי אילו היו המבחנים המועברים בין האוכלוסיות השונות, רגישים ומתאימים יותר, הרי שהיתה מתקבלת תמונה שונה ואחוזי המפגרים בשכלם בין העבריינים, היו קטנים יותר.

העמקה כלשהיא להבנת תווי אישיותו של הדבילי, מצביעה על הקשיים ההסתגלותיים הרבים שבפניהם הוא עומד. לכן, אין קל יותר מלהבין, כי אדם השרוי בתנאי הסתגלות קשים, יבוא לידי פשיעה, ביתר קלות מנולתו.

קל וחומר אדם, כדבילי, שהאיסור אינו נחפס על ידו, כדרך שהוא נתפס ע"י האדם הנורמלי.

אחוז נכבד מבין הדבילים המגיעים לידי ביצוע פשע, עושים זאת בהשפעתם של בעלי רמת משכל גבוהה יותר. הדבילים משמשים כלי שרת בידי הנורמליים, הואיל והם קלי דעת. ולא עוד, אלא שאת הדבילים, כשאר המפגרים, קל יותר לתפוס מאשר את העבריינים הפיקחים.

כל הנ"ל, מבהיר מדוע אחוז שכחותם בבתי הכלא, גבוה יותר, וכן מדוע שיעור המפגרים בשכלם, באוכ-

לוסיית העבריינים, רב יותר. לפיכך, איז לראות קשר סיבתי בין עבריינות ופיגור שכלי.

לדעתו של קולמן (Colman), הוכיחו מחקרים פסיכולוגיים, שרמה שכלית נמוכה, אינה מהווה לא גורם ספציפי ואף לא גורם מכריע של הגווה הקרימינאלית או של העבריינות (56). אם יש בין העבריינים הרבה יותר לקויי-שכל, הרי זה בשל אי יכולתם להיקלט לתנאי בית הספר, או לשאר התנאים הסוציאליים, ומשום כך הם נפגעים לחיי העבריינות. מן הראוי להרהר בנידון, בדבריו של סטרלנד (57) הכותב, שיש לדעת לא רק מדוע שכחותם של המפגרים בשכלם בציבור העבריינים רב מזה של האנשים הנורמליים, אלא גם מדוע ישנם דבילים שאינם נהפכים לפושעים, שעה שאנשים נורמליים, כן הופכים לכאלה.

פרינקשטיין (58) כותב, כי בהתפתחותו של המפגרי, ההתבגרות הינה תקופה של כשלון חברתי ושל פיצוי יתור (ע"י ניצול יתרונותיו הגופניים). יש ואנו עדים להתנהגותם של עבריינים, ובעיקר להתפרעות מינית ולתוקפות מינית, גם בתקופות ההתפתחות הקודמות של הילד המפגרי. אולם בתקופת ההתבגרות, מלווה מהיחות את ההתנהגות העבריינית, ומתריפה את ג"ל לוייה.

קיימת הסכנה של היסחפות נערים ונערות להפגרות מינית וזאת, כאשר הם נופלים בידי אדם היודע לנצל את זשוקתם הבלתי מציאותית לאהבה ולהוקרה. אותה תשוקה לאהבה, עלולה להובילם להתהולל בכל מיני מעשים של עבריינות. המתוחות וחוסר המנוחה, נעשים מעתה חוו מאפיין יותר ויותר של התנהגותם, עד כי אחדים מהם, עלולים לשקוע עמוק בסטיות, כפשע, או בהתנהגות מורדה ששוב לא ניתן להצילם.

המשממע מהאמור הוא, שאין הפיגור השכלי כש"ל לעצמו, מהווה הגורם לעבריינות. הפיגור השכלי המ"ל לווה בתנאי עווכה, יכול לגרור בעקבותיו את העבריינות. באותה מידה, מפגרי בשכלו, הווכה לסביבה מטפחת ומכוונת, ולחינוך נאות, לא יתדרדר לעולם הפשע ולעבריינות, כי אם להיפך, הוא יצליח להשתלב בחיי החברה וימצא בה את מקומו. במסגרת יכולתו השיכלית.

סיכום

אין ספק; כי מצווה היא על המחוקק הישראלי, לשוב ולדון במעמדם של המפגרים בשכלם- וכן בש"ר אר-חולי הנפש- ולהחיל עליהם אחריות מוגבלת. המחוקק, בדונו ב-מפגרים בשכלם- יביא לתשומת לבו כי המפגרי בשכלו, חסך מרכז מתאם של תודעתו ולכן תגובותיו אינן בררניות. אין עקרון פנימי שיכוון ויאחד את פעולותיו.

אף כי המפגרי בשכלו, אינו חולה נפש, משולל הוא את היכולת לבנות לעצמו מרכיבי אישיות שישוו לאלה

של האיש הנורמאלי. אין בכוחו לחשוב, לתכנן, ליצור ולקיים קשרים עם זולתו ולפתחם.

קשה לו ללמוד מנסיונו או מנסיונם של אחרים. הוא נוקשה בעל תחום זכירה חלש, אינו מסוגל ללמוד לקח מכשלונותיו או מהצלחותיו. תפיסת הזמן על ידו מסתכמת בהווה בלבד. עבר ועתיד, אינם אלא צורה של הווה.

למפגר בשכלו, חסרים ה"כלים" הבסיסיים, שיוכלו להכשירו ליצור לעצמו אישיות נורמאלית.

המפגר בשכלו, אינו מעריך נכונה את מעשיו וכאמור, הבנת מהות המעשה, הנעשה על ידו, היא ממנו והל"א. עשיית המעשה היא תוצאה של מעין דחף פנימי הנוררו להישמע למנהיג ולחקותו.

השופט אגרוט, בפסק דינו במשפט מנדלברוט, הר"חוב את הפטור הנובע מ"מחלת נפש" על פי סעיף 14 והוסיף את ההגנה הנופלת במסגרת סעיף 11 של "דחף שאינו ניתן לריסון" (59).

אמנם התכוון השופט, לאותו דחף שאין להתגבר עליו והוא נובע ממחלת נפש (60). לאמור, אותו פראגור-איד, שכושר שיפוטו לקוי, מהיותו פועל יוצא מעולם דמיונו, ממחשבות הרדיפה, יכול לעשות את המעשה האסור, בכוונה תחילה ובהכרה מלאה, אך בכל זאת, לא תוטל עליו האחריות הפלילית, כי פעל תחת השפעתה של מחלת הנפש. המהות האמיתית של מעשיו לא היתה ברורה לו ועצם העשייה, היתה תוצאה של הדחף שאינו כר"כיבוש" ושנ"בע ממחיתו.

יהיה על המחוקק לחשוב על אותם מפגרים בשכלם, שאף הם פועלים מכוחו של דחף פנימי, ושאינם מסוגלים להשתלט עליו מהיות מבנה אישיותם מושחת על אדנים מעורערים; ולכן הם חסרים את יכולת הברירה.

המחוקק יצטרך לדאוג למערכת שפיטה ולסולם עונשין המיוחד למפגרים בשכלם (וכן לשאר בעלי האחריות המוגבלת), כך, שאלמנט העונש בו יהיה הטפל לעומת היסוד הטיפולי.

מוסדות טיפוליים מיוחדים, סגורים, צריכים לקום, כדי לטפל באותם "מפגרים עבריינים" וכן מוסדות מתאימים אחרים שיטפלו בשאר עבריינים; שהחוק יכירם כבעלי אחריות מוגבלת.

יתכן, כי אז אפשר יהיה לראות את קבוצת העבריינים שתחול עליהם מסגרת האחריות המוגבלת-כציבור רחב שאין דין האחד בו כדין משנהו. משהחליט השופט, כי העברייין העומד לדין, משתייך לקטגוריית בעלי האחריות המוגבלת" - הרי שיעבור לטיפול של "גרת מומחים" שתדון במקרהו ותציע דרכים לטיפול ולשיקום. הצעתם, תשוב לקבל את אישורו (או את דחייתו) של השופט ורק עם אישורו, יאבד העברייין את הסטאטוס של אדם חופשי ונכנס למסגרת הטיפולית.

הטחרור מהמוסד הטיפולי הסגור (או מכל מסגרת אחרת שיוחלט עליה) יהיה בסמכותה של הוועדה המיוחדת.

ברור, כי הלוקה בשכלו, שיוכח כי חולה נפש הוא (פסיכוזה), במחלת נפש שהוכחה על ידי החוק הקיים, יהיה פטור מאחריות פלילית. בינתיים, בהתחשב בעובדה, שמחלות הרוח, כולל הפסיכוזה, שכיחות כנראה במעט יותר באוכלוסיית הלוקים בשכלם, מאשר באוכלוסייה הרגילה, חובה לברר בכל מקרה של פיגור אם אין לפנינו שילוב של פסיכוזה עם פיגור שכלי, כי אז ניתן יהיה להחיל על המפגר בשכלו את סעיפי הפטור המתאים.

ולבסוף, ראוי לו - למחוקק הישראלי, לאמץ לו את קריאתו של ר. סי. אלן (61) ולהתייחס אל המפגר, כאל אדם שווה זכויות, אך לא שווה חובות. אלן מציע, כי כל מדינה תפרסם את מגילת זכויותיו אשר חלול:

1) כל הזכויות האזרחיות שהמפגר מסוגל לעמוד בהן (כולל זכויות הפרט; הזכות לשלוט ברכושו; זכות ההצבעה והנישואין; הזכות לנהוג ברכב; הזכות לחיות ולעבוד במקום חפצו);

2) הזכות להגנה, לעזרה, ולהגבלה בביצוע הזכות יזת הנוכרות לעיל, בהתאם לצורך המפגר ולמגבלותיו;

3) הזכות לטיפול אנושי מתאים;

4) הגינות והקפדה מינימלית במילוי כל אחת מן הזכויות דלעיל והבטחתן.

מי יתן ולא ירחק היום ונזכה לכל זאת, כי בטוב להם - טוב לכולנו.

ביגליוגרפיה

רפרנס

1. A. BINET/TH. SIMON
"Methodes Nouvelles Pour Le Diagnostic Du Niveau Intellectuel Des Anormaux"
L'Annee Psycho, 1905, 191—244.
2. PENROSE
"The Biology of Mental Defect"
Sidgwick and Jackson, London, 1949.
3. FAVEZ BOUTONIER
"Problemes de Psychologie General"
Centre de Documentation, Univ. Paris 1956
Tome I, page 3.
4. סיימור סרנסון/חומס גולדוויץ
"אינטליגנציה ותרבות: הוצאת ביה"ס לחינוך של האוניברסיטה העברית, תשכ"ה, שם עמ' 30.
5. J. PINATEL
"Traite de Droit Penal et de Criminologie"
Librairie Dallof, Paris 1970, Page 390.
6. A.A.M. (= American Association on Mental Deficiency).
7. Mental Subnormality – ספרו של קסלר – פרק שמיני.
8. TREGOLD, R.F / SODDY K.A
"A Textbook of Mental Deficiency"
(London: Bailiere, Tindall and Cox, 1956).
9. KANNER
"Early" Infantile
Autism. J. Pediat, 1944, 25, 211—217.
10. KANNER
"Child Psychiatry"
S. ed. Springfield, Ill, ch. Thomas 70, 1957.
11. מונגוליוזם, קרטיניזם, מיקרוצפלי, הידרוצפלי, מקרוצפלי, וכן ליקויים לא מסווגים.
12. DE-GREEFF
ראה גם בדבריו של דה-גרף Normaux et Debiles Mentaux Revue de Droit Penal et de Criminologie 1928, p. 793—826 et Notamment p. 797.
13. ערך דביליות, האנציקלופדיה העברית, עמ' 854.
14. DE-GREEFF
"Introduction a La Criminologie", Van-Den Plas, Bruxelles, 1946, p. 186.
15. Minkowski
"Essai Sur La Personnalite Du Debile Mental" Autour De L'Oeuvre Du Dr. De-Greeff
Tome 2: L'Homme Devant L'Humain
Editions Nauwelaerts 2, Place Cardinal Mercier, Louvain, 1956 — pp. 13—23.
16. ק. פרנקשטיין
"שיקום האינטליגנציה החבולה" ביה"ס לחינוך של האוניברסיטה העברית – ירושלים, תשל"א, עמ' 47.
17. על סי פת"ס 1936, סעיף 14
18. תשט"ו – סעיף 5
19. תשי"ח – סעיף 11
20. סדרי דין בעניני קטינים, חולי-נפש ונעדרים, תשט"ו – סעיף 1.
21. עיין ד"ר בוק "אחריותו הפלילית של הלקוי כנפשו" הוצאת קרית ספר, תשכ"ד, עמ' 19 ואילך.
22. ע"פ 187/61 עמ' 1112
23. ע"פ 187/61 עמ' 1109, אומר שם השופט כרנון: "המערערת מופרעת מבחינה נפשית וסבלה מנב-רוזה חריפה אך היא לא הגיעה לדרגה של פסי-כחה ממש". ערעורה של עליזה פאנו נדחה בשל כך, משלא הוכרה מחלתה כפסיכוזה.
24. עיין 21, שם עמ' 23
25. היועה"מ נגד משה יוסף – ע"פ מס' 388/62 כרך טו, תשכ"ב/תשכ"ג שם עמ' 2711.
26. עיין בחוק לטיפול בחולי נפש, תשט"ו-1955, סעיף 6 (א). נתקבל בכנסת ביום ז' בתמוז תשט"ו, הצעת החוק ודברי ההסבר נתפרסמו בה"ח 230, תשט"ו, עמ' 90.
27. בניגוד לקביעתו של ד"ר בוק הטוען, כי המשפט הפלילי הכיר במפגרים בשכלם בגדר חולי נפש – 21, שם עמ' 23.
28. עבירות של התפרצויות ונסיונות להתפרצות
29. עיין 25, שם עמ' 2716
30. עיין 25, שם מוצג ת/1
31. אם כי, כדברי הרופא, אם יסבירו לו אתר כך, הוא יבין זאת.

32. סעיף 8, חוק הכשרות המשפטית והאסטרופסות, תשכ"ו-1962.
33. דיני עונשין, חלק כללי, מהדורה שניה, עמ' 447, סעיף 147.
34. עיין 33 - שם עמ' 530 סעיף 166
35. עיין 25 - שם עמ' 2717
36. "Mental Disorder" Means Mental Illness, Arrested or Incompleted Development of Mind" (Mental Health Act-1959).
37. עיין בדבריו של ד"ר מאיר - בהרצאתו מיום 26/2/63 - בקובץ ידרכי ענישה - האוניברסיטה דעברית, ירושלים 1963 - שם עמ' 63.
38. עיין 21 - שם עמ' 24 וכן בדברי השופט דיסקון במשפט פורט.
39. הרמה-ם, הלכות עדות, פרק ט, משנה יוד
40. הוא הדין לנבי האפילפטים והפסיכופאטים. בוק מציע להכיר בישראל במושג של עברין בעל מאחריות מוגבלת ולהתאים להם סולם עונשין וטיפול על פי המקרה ולא על פי העבירה. (21, שם בעמ' 186-187).
41. DI - TULLIO BENGNO
"Principes de Criminologie Clinique" P.U.F. Paris 1967, P. 114.
42. עיין 16 שם עמ' 114 - 115
43. GODDARD
"Juvenile Delinquency"
N.Y. Dodd Head 1921, p. 129.
44. CF. C. KOHLER
"Debilite Mentale et Delinquance Chez L'Enfant"
Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique, 1954, P. 122-126.
45. R. NYSSEN
"La Delinquance du Debile Mental et L'Hygiene Mentale"
Revue de Droit Penalet de Criminologie 1947-48. p. 410-413.
46. J PINATEL
"Traite de Droit Penal et de Criminologie"
(Librairie Dauoz, Paris 1970, p. 371).
47. H. JOLY
"Le Crime"
(Librairie L. Cerf. Paris 1889- p. 164).
48. COLY
"Le Centre National D'orientation de Fresnes" P. 119-153.
49. Archive de Medecine Sociale, Tome II, No 2, Fevrier 1946, p. 84-92.
50. DE-GREEFF
Introduction a la Criminologie
עיין 14, שם, עמ' 179
51. עיין בדיפוס לבעיות חינוכיות סוציאליות- 4, אלול תשכ"ו 1966 - שם, בדבריו של מר יהודה רמרמן.
52. הוא חקר גורים שגילם אינו פחות מ-18 שנה ומנת משכלם יורדת או שווה ל-75.
במידמו היו 103 בנים ו-86 בנות. נמצא כי 53% מהם חזרו למוטב, 21% נכשלו בשנית, 26% הנו-חיים היו מסופקים לגביהם. (5, שם עמ' 362).
53. FREY
Etude des Facteurs Criminogenes Chez les Mineurs, Actes Du IIe Congres International de Criminologie, Tome I P. 241-258 et Notamment p. 251.
54. FREY
Etudes de Droit Criminel Suisse No 4, Verlag Fur Rechlund Gessellschaft Bale, 1951.
55. SUTHERLAND AND CRESSEX
Principes de Criminologie ed. Cujas 1966 - p. 623.
56. COLMAN
"Abnormal Psychology and Modern Life"
Sct. Foresman and Co. 1956.
57. 55, שם עמ' 75 - מהדורה צרפתית
58. 16, שם עמ' 46
59. ע"פ 110/53; פד"י כרך יוד, עמ' 281
60. ע"פ 299/58, 309/58, פד"י יג, עמ' 1409, הושר-עם חשן ויל, מבחיר את דבריו של השופט אגונט.
61. עיין בדיפת הועידה הרביעית של הקונגרס הבינ-לאומי לאגודות למען המפגור - ירושלים 1968.